

LONDON, 20. OKTOBRA 1970.

LETO XXIII. ŠTEV. 377.

KOROŠKA OBLETNICA

PETDESETLETNICA koroškega plebiscita 10. oktobra je za Slovence žalosten dan. Leta 1920 je majhen narod, ki je stoletja izgubljal na ozemlju, prav ob času svoje končne osvoboditve izgubil še en del svojega ozemlja. Državna meja se je ustalila na Karavankah. Koroška, kjer je pred tem cvetela slovenska beseda in slovenska kultura, je ostala zunaj meja in koroški Slovenci so se obsodili na položaj manjšine. Pred tem je bila slovenska Koroška mnogo manj nemška kot Spodnja Štajerska; zdaj, po 50 letih, pa je razlika, ki jo je povzročila državna meja, vsakomur očita. Spodnja Štajerska je zdaj samo po sebi umevno slovenska in ni bila nič drugega kot slovenska celo po hitlerjevski zasedbi. Na južnem Koroškem pa so Slovenci manjšina, ki se bori za obstanek.

Dan je žalosten, ker je bila izguba plebiscita nepričakovana in nepotrebna. Na plebiscitnem ozemlju je bilo slovensko govorečih več kot nemško govorečih, pa je vendar večina glasovala za Avstrijo. K temu jih je delno nagnila gospodarska odvisnost od trga v nemških mestih, odvisnost od nemških posestnikov in tovarnarjev. Delno jih je nagnil strah pred Nemci, ki so od pamtiveka bili oblast. Delno jih je nagnila mlačnost za narodne zadeve, ker so verjeli avstrijski propagandi, da slovenski jezik in pravice ne bodo ogrožane. Delno jih je nagnil socializem, ker je bila socialistična stranka nemško usmerjena in je imela v republiki Avstriji veliko besedo, medtem ko so v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev krotili delavce z orožniki. Delno jih je nagnilo nezanimanje za politiko in delno starokopitnost, ki ji je bil ustaljeni red ljubši od novih gospodarjev onstran Karavank. Delno jih je nagnila nesposobnost slovenskih veljakov in delno strah pred balkanskim Beogradom. Delno je bilo krivo pomanjkanje spoznanja v Ljubljani, da je stvar važna, delno pa prepričanje, da bodo pečene piške same priletele v usta. Delno je bila kriva ameriška misija in delno Italijani, na splošno pa tista slovenska nemarnost, ki misli, da pleteničenje in cmerjenje odtehta trdo delo.

Dan pa je žalosten tudi s splošnega človeškega stališča. Še 50 let po plebiscitu se šopirijo avstrijski politični veljaki vseh strank brez razlike in poudarjajo avstrijsko zavednost tistih, ki so se borili in so glasovali za enotnost Koroške. Z besedami ali z molkom izločajo iz vrst dostojne avstrijske družbe tiste tisoče, ki so glasovali za Jugoslavijo. Visti koš mečejo - na glas ali na tihem - njihove potomce in vse tiste, ki vztrajajo na osnovni človeški pravici, da govoriš in se šolaš v lastnem jeziku. Petdeset let je že minilo, pa se še šopiri avstrijska deželna bramba z idejami in metodami Ku-Klux-Klana in z namenom, da zapostavlja soljudi in gospoduje nad njimi. Po petdesetih letih bi že bil čas, da v demokratični Avstriji in tudi med zabitimi koroškimi nemčurji prevlada prepričanje, da so vsi Korošci vredni dostojnega življenja in spoštovanja, pa naj govore nemško ali slovensko. Vsi so enako ljudje.

Po Avstriji radi govore o združenji Evropi in se radi bahajo, da kot država v

sredini Evrope in s starimi tradicijami večnarodnega cesarstva predstavljajo naravno jedro za vseevropsko sodelovanje. Koroška je madež, na katerega jih je potrebno spomniti. Če niso sposobni, da bi neškodljivi in nenevarni manjšini zagotovili razcvet, ampak se slovenska manjšina v neštetih zadevah čuti prikrajšano, potem se jim o evropskem sodelovanju še sanjati ne more. S tem pa pokažejo, da žalostno capljajo za časom, kot da ni že minilo petdeset let.

ZAKAJ SKUPŠČINA?

Z naznanilom o predsedstvu Jugoslavije (gl. Od meseca do meseca) je Tito spet enkrat pokazal, kako se mu demokracija, ljudsko mnenje in take reči v uh' pišejo. Ta ko slabo je bila njegova izjava pripravljena, da so na zahodu za njegov presenetljivi govor zvedeli en dan pred Titovimi lastnimi podaniki, ker so jugoslovanski časopisi počasni in večernih novic ne spravijo v jutranje izdaje. Spet enkrat so "tisti zgoraj" nekaj pletli brez vednosti o njih spodaj, katerim porogljivo pravijo samoupravni subjekti. Niti to voditeljem ni bilo mar, da bi bilo ljudstvo obveščeno vsaj ob istem času kot tujci. Podobno so skrivali pred lastnimi ljudmi napoved o obisku predsednika Nixona, ko je že ves svet govoril o njej.

Še veliko bolj pomembno pa je, da se je spet enkrat pokazalo, kako hitro se v Jugoslaviji pretrga tanka kopenska demokracije in se skozi njo pokaže robata partijska oblast. Na lepem je zvezna skupščina obešena na klin, odloder lahko opazuje, kaj so se partijski voditelji dogovorili o njeni usodi. Razprave o gospodarskem načrtu, ki so jih pripravljali s tolikšnim prizadevanjem in tako nujno, bodo morale zdaj počakati, dokler se oni zgoraj na dogovore, kdo bo sploh razpravljal o gospodarskem načrtu. Spet je v nevarnosti s težavo in skozi dolga leta priborjena pravica, da ljudski poslanci, čeprav pomanjkljivo izvoljeni, vendarle po malem izražajo različna mnenja in včasih celo ljudsko voljo. Nenadno naznanilo z vrha, da so mogočnejši sklenili spremeniti ustavo, je slabo spričevalo za napredek demokracije. Ljudstvo se čudi in čaka, kaj mu bodo mogočnejši naklonili. Besede nima nobene.

Napovedano preurejanje zveznih organov in ustanovitev predsedstva države naj bi pomagalo k mirnemu prenosu oblasti ob Titovi smrti. Prav zato je nedemokratski način, na katerega so preurejanje naznanili, pogubno znamenje za bodočnost. Tito ima popolnoma prav, da marsikdo pričakuje zmedo ob njegovi smrti ali nesposobnosti, da vrši svoje funkcije. Nekateri se zmede nadejajo, večina pa se je boji. Skrajnejši upajo, da bodo takrat poklicali na pomoč Sovjetsko zvezo. Nekateri skrajnejši na desni pričakujejo, da bo to lepa prilika za razpad Jugoslavije, tisti na levi pa, da bo lepa prilika za utrditev novega stalinističnega režima. A ljudstvo se zmede po pravici boji. Ni le v interesu komunistov, ampak tudi v interesu državljanov Jugoslavije, da se zmede izognejo, ker bo kaos na ta ali oni način le poslabšal položaj. Zato je bilo pričakovati, da se bodo komunistični voditelji pametno

dogovorili, kako bodo zagotovili kontinuiteto. Za kontinuiteto je potreben ustaljen red in dosledno spoštovanje veljavnih ustavnih in zakonskih določil. Izogniti se je treba nenadnim spremembam in muham posameznikov. Sedanje napovedane spremembe, ki kažejo malo ozira do ustaljenih ustavnih in skupščinskih postopkov, kršijo to samoumevno načelo in postavljajo grd vzorec za prihodnost. Če so muhave spremembe dovoljene sedaj, ko je Tito še živ, zakaj naj ne bi bile dovoljene jutri, ko ga več ne bo? Preureditve, ki naj bi pomagale k mirnemu prenosu oblasti, so torej že v kali zastrupljene.

V resnici zagotovitev mirnega prenosa oblasti ni bil ne glavni ne prvotni namen. Titu, Kardelju in drugim vodilnim komunistom gre predvsem za to, da z daj vzpostavijo več reda po svojem kopitu. Skrbi jih zaradi nemoči zveznega izvršnega sveta, ker ne uvidijo, da nemoč izvira iz nesposobnosti, kot smo zapisali avgusta. Skrbi jih zaradi naraščajočih preprirov med republikami in ne uvidijo, da so tudi ti preprirovi v marsičem posledica slabe zvezne vlade. Proti predsedniku zvezne vlade Mitji Ribičiču smo svarili že lani aprila, kakor hitro je bil imenovan. Zdravilo za sedanje težave bi morali iskati v pametnejši zvezni vladi in v večjih pravicah republik. Titu, Kardelju in ostalim na vrhu pa se zdi, da je treba uvesti več reda na avtoritaren način. V partiji so v svoje veliko zadovoljstvo vzpostavili izvršni biro, ki se redno sestaja in premleva obširna neuzitna poročila. Zaradi tega se mogotcem tudi zdi, da partija tako pleše, kot oni piskajo, čeprav večkrat tudi to ni res. Isti recept bi zdaj radi uporabili tudi v federaciji. V predsedstvu naj bi bili vplivni voditelji iz republik, ki pa ne bodo več zastopali republiških interesov; ne bodo več "republikanci", kot je rekel Tito. Po njegovi in Kardeljevi zamisli naj bi sedeli nekako v oblakih, vzvišeni nad posebnimi republiškimi interesi, z očmi uprtimi v višji blagor Jugoslavije, a z velikim ugledom in vplivom vsak v svoji republiki. Pred tem visokim forumom v oblakih naj bi se klanjali navadni občani in pokorno sprejemali glas z višav kot sodbo brez priziva.

Ta zamisel ne počiva na trdnih tleh. Kako se bo razvila, je seveda še vprašanje. Tako, kot sta jo razvila Tito in Kardelj, kaže na njuno globoko nezaupanje do ljudstva in do demokratičnih postopkov. Škoda, da je malo verjetno, da bo šel Tito kar precej v pokoj, čeprav je že 78 let star. Še bolj škoda je, da je Kardelj komaj šestdesetletnik in da bo njegova okorela misel še dolgo nadlegovala naprednejše poglede v Jugoslaviji.

UREDNIŠTVO

III. del Jurčecovih "Luči in senc" še na razpolago.
Broširan izvod 36/-, vezan 44/- pri uredniku KT.

KONSOLIDACIJA REŽIMA?

Z več strani je slišati, da sta se Kardelj in Kavčič pobotala. Razlog naj bi bil, da ima Kardelj kljub vsemu upanje, da postane Titov naslednik, dasi z močno oslabiljenim položajem, toda v ta namen potrebuje podporo slovenskega javnega mnenja.

Titova napoved, da bo osebnega predsednika republike nadomestilo predsedništvo, kaže na to, da je Tito na delu, da bi utrdil močno oslabiljeno in razrahljano solidarnost jugoslovanskih komunistov in izsilil rešitve problemov, ki bi se jim vsi uklonili, ali celo našel take, ki bi jih velika večina sprejela. V nekem smislu bi človek ureditev Titovega nasledstva skoro pozdravil, saj je vse prej kot nemogoče, da bi se v zmedi, ki bi utegnila nastati, mogli oblasti polastiti skrajneži.

Toda taka konsolidacija more imeti tudi zelo slabe strani: lahko bi pomenila, da centralizacijske tendence prevladujejo nad decentralizacijskimi, da ideologi nadvladujejo pragmatike in da bo konec poskusov približati komuniste in nekomuniste.

Vsekakor je Tito v zagrebškem nagovoru 22. septembra, v katerem je napovedal ustanovitev predsedništva, apeliral na komunistično solidarnost s tem, da je izvlekel iz stare šare "klasni aspekt". Kaj za vruga naj to pomeni? Kakšni "klasni aspekt" v Jugoslaviji leta 1970, razen če gre za "aspekt novega razreda", to je za utrditev oblasti komunistov zaradi oblasti same. V kakšen klasni aspekt naj sicer še kdo verjame?

Slab znak je tudi, da so konec septembra v Beogradu zvlekli pred sodišče študenta Vlada Mijanovića in ga obtožili, da je junija organiziral gladovno stavko v podporo rudarjev v premogovnikih, ki so jim znižali mezde. Povrhu je tožilec podčrtaval, da je imel Mijanović stike z Milovanom Djilasom in dopisnico londonskega TIMESA, kot da bi bila to kazniva dejanja. To bi kazalo, da komunistični voditelji spet hitijo zapirati svoj krog navzven tako proti domačim kot tujim nekomunistom.

Tudi drugi simptomi kažejo na to, da nekateri komunisti skušajo spremeniti značaj "dialoga", ki so ga prej nekako ponujali nekomunistom. Medtem ko je nekaj časa kazalo, da vsaj z nekaterimi ni nemogoč enakopraven in kritičen razgovor, je sedaj opaziti "ofarski sindrom". Menda iščejo kimavce, ki bodo pritrjevali njihovim pridigam in dali svoje ime za propagandne namene.

Kardelj sam kot 'vrhovni' (morda kot predsednik partijskega izvršnega biroja) ni ravno razveseljavajoč pojav, ker ima neuničljivo strast po ustvarjanju ideološke megle in nestvarnih rešitvah problemov enkrat s pretirano decentralizacijo, nato zaletelo integracijo, z "družbeno lastnino" in "družbenim dogovarjanjem", ki probleme, ki jih je v Jugoslaviji - Bogu bodi potoženo - več kot preveč, samo množijo. ECONOMIST iz Londona piše 26. septembra, da so jugoslovanski problemi "zastrašujoče zapleteni". Treba bi se jih bilo lotiti pragmatično in realistično, a od Kardelja lahko pričakujemo samo ideološke fantazije.

Ali se bodo 'napredni' komunisti vdali pod pritiskom Tita in Kardelja ob klicih k solidarnosti zaradi "klasnega aspekta"? Vedeti ne moremo, upati smemo, da ne. Vsekakor bi bilo za vse dobro, da se ne bi, ker se bo sicer Slovenija in Jugoslavija še naprej vrtela v krogu. Svetovati bi jim bilo, naj se vendar končno povežejo med seboj od republike do republike, da bodo imeli večjo težo.

Če preti nevarnost od ortodoksnih skrajnežev, po drugi strani ni videti, da bi bila mladina še naprej pripravljena poslušati "klasno" govoričenje. Ko je Mijatović stal pred sodiščem, ga je 5000 študentov beograjske filozofske fakultete ponovno izvolilo za predsednika svojega združenja.

GOSPODARSKE TEŽAVE

"Če ne bomo mogli uravnesiti gospodarstva, če bomo dovoljevali, da se bodo sedanje negativne težnje še nadaljevale, potem je popolnoma jasno, da bomo jutri imeli hude družbenopolitične in socialne spore z različnimi deli družbe, z delavskim razredom v mestih, in to ne samo zaradi rezultatov nogometnih tekem, marveč zaradi previsokih življenjskih stroškov in neustreznih osnovnih razmer za delo in življenje. V dosedanjem položaju, za katerega sta značilni nelikvidnost gospodarstva in prepočasna gospodarska rast, bi bilo težko najti genija, ki bi mogel sredi teh vrtincev, nemira, žolča in sporov ustvarjati lepo, idealno federalno strukturo v našem centru", je dejal predsednik jugoslovanske zvezne vlade Mitja Ribičič začetkom oktobra v pogovoru s časnikarji beograjske POLITIKE, kot o tem poroča DELO 12. oktobra.

Da bi se premaknili iz sedanjega neugodnega gospodarskega položaja, ki je bil za mnoge tuje opazovalce čisto nemogoč in so se čudili, kako sploh še more funkcionirati jugoslovansko gospodarstvo, pripravlja zvezna vlada "stabilizacijski program" neposrednih akcij na vseh področjih, tako v monetarni politiki, kreditni politiki, zunanjetrgovinskem režimu, v politiki cen, proračunskih obveznosti itd. Ko je nadalje Ribičič omenil, da upa, da se vladi ne bo treba zateči k zamrznjenju odn. administrativnemu določanju cen, odn. da bo to zamrznjenje samo kratkoročno, če bo do njega prišlo, je jasno, da tudi to načrtuje vlada.

Ribičič se je odločno zavzel za krepitev proizvodne sposobnosti gospodarstva, zakaj v današnjem času, ko je gospodarstvo tako obremenjeno in ko zaradi naraščanja cen in življenjskih stroškov nujno naraščajo osebni dohodki in stroški poslovanja, so višje cene, kakor kaže, za velik del gospodarstva, edini izhod. Inflacija gospoduje v Evropi in svetu, zato je jasno, da se Jugoslavija kot manj razvita država ne bo mogla boriti za bolj ustaljene odnose v tržišču, če ne bo povečala konkurenčne sposobnosti svojega gospodarstva. Pri tem je Ribičič spustil mačka iz žaklja, ko je priznal, da so predvsem zvezno potrošnja čezmerno financirali - z novimi izdajami papirnatega denarja. Kam je to pripeljalo, je jasno, in zdaj je tudi jasno, kako je bilo mogoče, da je bilo v Jugoslaviji toliko denarja na pretek medtem ko ga je v drugih državah, ki so se odgovorneje lotevale gospodarskih problemov, primanjkovalo.

Da je treba postaviti tudi gospodarski plan v zapeček - je menda jasno, ker ob sedanjih gospodarskih razmerah ne bi imel prav nobenega smisla. (gs)

VZROKI SO V SISTEMU

Kot ilustracijo, kako v domovini sami gledajo na gospodarski položaj, izven vladnih krogov, ponatiskujemo članek iz ljubljanske TEDENSKÉ TRIBUNE:

"Inflacija je že prekoračila predreformski rekord. Za pluli smo v nevarne brzice, iz katerih ne bo več rešitve. Življenjski stroški so v prvem polletju letošnjega leta porasli za 12%, proračunski dohodek slovenske republike je za 30% višji, uvoz se je povečal za 16,7%, domača industrijska proizvodnja pa le za 10%. Devizni primanjkljaj devizne izmenjave s tujino je v vsej državi spet prekoračil 5 milijard dinarjev. ... Naša proizvodnja, tudi v Sloveniji, je daleč pod povprečjem v evropskih razvitih državah. Tudi naš turizem, o katerem upamo, da bo poleg naših delavcev v tujini znižal devizni primanjkljaj, postaja nekonkurenčen. Za domačega turista so cene nedosegljive, za tujega pretirane. Tudi pri hrani je podobno. Medtem ko so še pred leti hodili k nam Korošci jest in pit, se je sedaj obrnilo: Slovenci odhajajo onstran meje na obede in izlete.

Ko je v saboru v Zagrebu neki poslanec vprašal, ali bi bilo možno, da bi npr. Ford pri nas gradil tovarno, je dobil odklonilen odgovor, češ da bi to pomenilo gradnjo moderne tovarne s sodobno organizacijo in visoko produktivnostjo ter visokimi osebnimi dohodki, kar bi slabo vplivalo na razpoloženje v domačih tovarnah. To je žalostna resnica. Krivično bi pa bilo za to obsojati le delovne organizacije ali pa delavce, saj ti v tujini dokazujejo, da so učinkoviti ustvarjalci. Vzroki so predvsem v sistemu.

KLIC TRIGLAVA

SIJ SLOVENSKE SVOBODE v Argentini pripisuje avgustov prvi uvodnik "Z duhom časa in razvoja" v našem listu dr. Cirilu Žebotu. Isti list dalje poroča, da je g. France Jeza v septembrskem KLICU preklical svoj podpis na izjavi "Za zavarovanje slovenske suverenosti". Ne eno ne drugo ne odgovarja dejstvom. Pričakujemo, da bo SIJ o tem obvestil svoje bralce.

V septembrski številki je KLIC poročal, da je rimska vlada zavrnila predlog deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine o uporabi naziva "slovenska manjšina" za Slovence. Zato je na izredni seji deželni svet ponovno glasoval za "Štokov zakon" in ga sprejel z veliko večino proti glasovom neofašistov in liberalcev. Predsednik deželne vlade je tedaj tudi obljubil, da bo šel sam v Rim posredovat. To je tudi res storil.

Kaže, da je nato rimska vlada dopustila, da je potekel rok, ko bi po italijanski ustavni praksi osrednja vlada še mogla preprečiti sprejetje deželnega zakona, ker je 7. oktobra dejansko ta rok potekel brez kakršnegakoli ukrepa v Rimu. Tako so Slovenci v Italiji po dolgih, dolgih letih končno spet ustavno postali "Slovenci", kar dejansko pomeni šele začetek reševanja zahtev slovenske manjšine. Ta korak rimske vlade pa si v Trstu tudi razlagajo kot znak pripravljenosti osrednje vlade, da prepusti vse bistvene manjšinske probleme v reševanje deželi Furlaniji-Juljski krajini in da tako rimsko stališče tudi omogoča širšo razlago 3. člena deželnega statuta, ki ureja manjšinska vprašanja.

Polno priznanje je treba dati dr. Dragu Štoki za njegov pogumen in dalekoviden zakonski predlog. Vendar pa se mi zdi ob tej priliki potrebno omeniti, da je ta uspeh bilo možno doseči, - dasi spremenjene politične in strankarske situacije tudi ne gre prezreti - ker je prevladala teza, da bo moč nekaj doseči samo, ako bodo demokratični Slovenci stopili v konkreten in iskren razgovor z demokratičnimi Italijani; tu se je treba spomniti na dr. Sfiligoja v Gorici, ki je v času, ko je bilo nemoderno zastopati tako stališče, deloval na krajevni ravni v tem smislu in brez dvoma psihološko pripravljaj pot za poznejše tesnejše stike, ki so jih potem olajšali in pospešili zboljšani odnosi med Jugoslavijo in Italijo in pa specifična situacija med strankami, ko je slovenska manjšina mogla odigrati ključno vlogo. (ps)

'DOSLEDNA' S. L. S.

Argentinska SVOBODNA SLOVENIJA je 1. oktobra objavila prvi članek g. Miloša Stareta, novega načelnika zdomske Slovenske ljudske stranke, pod naslovom "V desetem letu 'Slovenske formule' in demokratična alternativa". Avtor pravi, da obstojata v emigraciji poleg vodstev političnih strank in Narodnega odbora še dve skrajnosti glede slovenskega narodno-političnega programa: eni že pri besedi slovenska država postanejo nezaupni, drugi pa nočejo nobene Jugoslavije. Proti tema dvema stoji SLS s svojo doslednostjo "v uveljavljanju slovenskega narodno-političnega programa, ki je preprosto pa jasno označen z besedami: slovenski narod naj bo na svoji zemlji svoj gospodar". Nato g. Stare citira razne izvlečke iz izjav in programov ter člankov, ki naj potrdijo tezo o doslednem stališču stranke. Za tem preide na Stanstedsko izjavo (1963), ko so gg. Krek, Sekolec, Čretnik, Jukič, Predavec, Pešelj, Vlajič, Djordjevič, Popović in Tošić ter V. Ivanović parafirali predloge za skupen program demokratične alternative. Dasi je treba počakati na konec Staretovih izjav, ki bodo sledila, vendar preseneča, da je toliko pozornost posvetil Stanstedu, iz katerega ni prišlo nič politično konkretnega in je celo g. Ivanović moral izdelati nov osnutek, ki se razlikuje od stanstedskega v osnovah. (ps)

TRETJA JUGOSLAVIJA

"Jugoslavija stoji in pade s stališčem, ki ga ima do nje srbski narod", pravi **IVAN AVSENEK** v svojem prispevku "Referendum in mešani kraji v Jugoslaviji" v zbirki komentarjev "Demokratska Jugoslavija", ki jo je uredil Vane Ivanovič in objavil v založbi 'Izvor' v Londonu sredi letošnjega leta (gl. prvi del poročila v septembrski številki KLICA TRIGLAVA).

Za Avseneka je razlog preprost: značaj meja srbskega narodnega ozemlja, ki obstoja po večini iz mešanih krajev, kjer živi več narodov skupaj in noben med njimi nima absolutne večine. Čeprav Srbi ne živijo zmeraj pod isto upravo, so vse uprave odvisne od Beograda. V primeru razkosa Jugoslavije je malo verjetno, da bi Srbi lahko ohranili tako ugoden položaj.

Ivan Avsenek smatra, da so bili odnosi na mešanih področjih v teku zadnjih petdesetih let nasplošno dobri in krivi zunanje vplive in pritiske za netenje sporov in trenj. Politična odgovornost za tako stanje je seveda padla na srbski narod, ne morda zato, ker je največji v Jugoslaviji, ampak zato, ker je bila centralna oblast zmeraj v njegovih rokah, kar je zapeljale srbske dele prebivalstva na mešanih ozemljih v skušnjavo, da so hoteli igrati vodilno vlogo, čeprav jim je stvarnost svetovala, da bi bilo boljše, da bi se sporazumevali z drugimi deli mešanega prebivalstva. Ko je prišlo do trenja, so se posamezni deli prebivalstva obračali na svoja narodna središča brez izjeme, pravi Ivan Avsenek. Namesto metod sporazumevanja so svojim rojakom svetovala pota, ki so napravila mešana ozemlja bolno točko prvega reda v državi. Danes je položaj še vedno isti in je vprašanje, kako ga popraviti.

Avsenek je mnenja, da je treba dati prebivalstvu v mešanih ozemljih popolno avtonomijo pri odločanju glede njegove politične bodočnosti. Prebivalcem je treba dati možnost referenduma in to ne le enkratnega, ampak ako treba tudi večkratnega. Referendum ne bi pomenil ničesar dokončnega, bi pa osvetlil stališče prebivalstva do posameznih vprašanj, ki so v zvezi s končno odločitvijo. Zahteva pa od narodov in političnih strank veliko samozatajevanja, politične zrelosti in obzirnosti, pa tudi razgledanosti in hladnega razuma. Že načelo samo, da morajo prepustiti avtonomno odločanje prebivalstvu na mešanih ozemljih, bi smatralo za veliko žrtev, morda celo narodno izdajo. Še težje bi jim bilo spoštovati voljo prizadetega prebivalstva. "Živimo pač v dobi pregretega nacionalizma," piše Avsenek. Toda razumeti morajo, da bo vprašanje mešanih ozemelj ostalo odprto tudi v primeru razkosa Jugoslavije, ako se ne reši že prej. In potem bo verjetno še bolj nevarno za mir kot je sedaj. Kar se Slovencev tiče, pravi Avsenek, smo na tem problemu zainteresirani, ker živimo z eno nogo v srednji Evropi, z drugo pa na Balkanu. Nemiren Balkan pa je tudi za nas nevaren. Slovencem se zdi, da miru ne bo, dokler ni rešeno vprašanje mešanih ozemelj, kakor tudi da je boljše, da se reši v okviru Jugoslavije kot pa zunaj nje. /10/

BRANKO PEŠELJ se strinja z načelom policentrizma kot sredstva za utrjevanje enakopravnosti med narodi Jugoslavije in njihovimi nacionalnimi državami. To načelo

predvideva razporeditev sedežev glavnih organov in ustanov skupnosti po državah-članicah, v nasprotju z načelom koncentracije teh organov in ustanov na ozemlju ene same države-članice. Načelo policentrizma je bilo navedeno že v stanstedskem načrtu leta 1963.

Pešelj podrobno razlaga terminologijo federalizma in konfederalizma ter poudarja, da naj že bo neka država urejena na kakršenkoli način, vedno potrebuje gotove centralne ustanove. V tem ni vprašanje; problem leži v moči teh centralnih ustanov. Celo na koncu prve svetovne vojne, ko se je ustvarjala nova država Srbov, Hrvatov in Slovencev, ni bilo spora med federalisti in centralisti, kje naj bo center skupne države. Oboji so se strinjali, naj bi bil v Beogradu. Razlika pa je obstojala v pojmovanju moči tega centra. Pešelj za to krivi srbske politike, češ da niso razumeli problemov nove večnarodne države, čeprav so obstojale tudi med njimi tendence policentrizma. Vidovdanska ustava je enako recimo določila, da naj bo sedež vrhovnega sodišča v Zagrebu (Stol sedmorice, op.) a do tega ni nikdar prišlo. Kljub sporazumu leta 1939, ko je bila ustanovljena Banovina Hrvatska, so osnovni faktorji državne oblasti - dinastija, vojska in vodstvo zunanje politike - še naprej ostali v Beogradu, kar je recimo omogočilo, da se je puč 27. marca 1941, ki je bil docela srbskega značaja, z lahkoto raztegnil na celotno ozemlje države. Komunisti so s tem, da so sprejeli marksistično-leninistično načelo demokratičnega centralizma, enako zreducirali federacijo na federacijo na papirju. Poleg vodstva partije, je vsa izvršna, zakonodajna in sodna oblast federacije skoncentrirana v Beogradu. Vsi zvezni inštituti, uradi skupnosti in sveti, kot tudi vsi drugi organi federacije - a teh je več kot osemdeset - so v Beogradu in to od zveznega statističnega urada do plavalne zveze Jugoslavije. Ena sama zvezna ustanova, Jugoslovanski leksikografski zavod, je zunaj Beograda in sicer v Zagrebu. Tu gre torej za načelo, da Beograd ne bo "primus inter pares" ampak "unus inter pares".

Pešelj trdi, da s tem, da so vsi zvezni zavodi v Beogradu. Srbi ne občutijo, da je Jugoslavija večnarodna država. Z izvedbo policentrizma, pa bi morali Srbi enako v Zagreb, Ljubljano, Sarajevo ali Skopje kot morajo danes vsi romati v Beograd. "Od Beograda do Zagreba je enako daleč kot od Zagreba do Beograda, in zakaj bi vsi oni, ki potujejo po federalnih poslih, morali trošiti svoj denar samo v Beogradu?", pravi Pešelj. Zakaj ne bi nekaj tega "notra-

njega turističnega prometa" šel v korist Zagreba, Ljubljane, Skopja in Sarajeva? Jugoslovanske statistike jasno kažejo "ogromni ekonomski pomen tega vprašanja s favoriziranjem Beograda kot izključnega središča današnje Jugoslavije". Pri tem Pešelj smatra, da je uvedba policentrizma dosti cenejša od premestitve glavnega mesta federacije iz Beograda kam drugam. /11/

MILAN BANDOVIĆ je mnenja, da bi v primeru razpada Jugoslavije Srbi zahtevali združitev svojih dežel po etničnem in zgodovinskem pravu, med katere Srbi štejejo Srbijo (v ožjem smislu), Črno goro, Makedonijo, Bosno in Hercegovino, Vojvodino, Kosovo in Metohijo. Poleg tega da je treba vzeti v poštev dejstvo, da se na ozemlju širše Hrvatske nahajajo čiste srbske pokrajine Lika, Banija, deli Slavonije in severne Dalmacije, kakor tudi da se na ozemlju Bosne in Hercegovine nahajajo poleg srbskih naselij tudi hrvatska in muslimanska naselja. "Nihče ne bi mogel razdeliti teh ozemelj na zadovoljiv način za ene ali druge, pa celo za tretje in četrte, pa čeprav bi bil tako pravičen kot Solomon," pravi Bandović in se vprašuje: Čemu je potem - v imenu česa in koga - potrebno poskušati njihovo razdelitev? Vse se že nahajajo v skupni državi, katero se da izpopolnjevati, popravljati in izgrajevati. Vse etnične skupine morajo imeti enake pravice do udeležbe v centralni vladi, a iz te pravice izhajajo tudi enake odgovornosti. Centralna vlada mora biti čuvar nacionalne varnosti in državnega edinstva ter suverenosti države.

Kar se tiče sprememba režima doma, vidi Bandović samo eno pot: pot hitreje evolucije, ki se lahko nepričakovano spremeni v narodno revolucijo z ozirom na napeto stanje tudi v sami KPJ ter na nezaupanje v vodstvo partije. Nova generacija, posebno univerzitetna in srednješolska mladina, pa tudi delavska in kmetijska mladina, je proti da našnji diktaturi. Prevzel jo je oni isti revolucionarni duh, ki je prevzel tudi mladino drugod po svetu. Spor med generacijami obstoja tudi v demokratičnih deželah, toda tam je za mladino lažje, da da duška svojemu revolucionarnemu idealizmu, kot pa je to v komunističnih državah-diktaturah, kjer se nahajajo vse ljudske misli, zavest in ideali v okovih vladajočega razreda. Ta nova generacija doma, ki zavrača komunizem kot edini politični sistem, uživa vse večjo podporo v narodu in mora, po zakonu dialektike družbenega razvoja, postati odločilni faktor pri bodoči preureditvi Jugoslavije. /12/

Moji pogledi na jugoslovanstvo, ki izhajajo iz tradicije, na katero sem ponosen, a čigar praktično izvedbo do danes bi raje želel pozabiti, ne morejo niti zame igrati neko prvovrstno vlogo, pravi VANE IVANOVIĆ v svojem prispevku "Pot razgovora in dogovora". Enako kot Kosta Pavlović (čigar eden od staršev je Srb a drugi Hrvat), tudi Vane Ivanović izjavlja, da želi spraviti v sklad svoje jugoslovansko rodoljubje z dejanskimi interesi narodov Jugoslavije. To pomeni, pravi Ivanović, s težkim srcem priznati, da so danes "Jugoslovani" pri nas v mini-manjšini in da ne morejo

biti v doglednem času nek pomemben faktor v naši sredini. Toda on enako ne verjame, da bi obstojali tako neumni ljudje, ki bi si domišljali, da je možno istočasno uresničiti maksimalna stremjenja tako Srbov kot Hrvatov. Kaj takega vodi samo do fizičnega spopada.

Iz iluzij in razvalin ideologij, med katere spadata tako nacionalizem kot marksizem, se mora poroditi stvarno in svobodno življenje. Med najtežjimi problemi, ki bodo nastali v svobodnih prilikah, ne bo vprašanje pravopisa ali pazljivo postavljene bodeče žice med okraji, pokrajinami ali državicami, pravi Ivanović. Dejstvo je, da demokracija želi nadomestiti politično diktaturo ene partije in njeno popolno dominacijo vsega družbenega življenja s sistemom, ki je tudi sam v krizi... Samo en aspekt te krize: po eni strani narodna predstavništva, pa naj bodo še tako svobodno izbrana, naletavajo na oviro in rešeto v sprovanju narodnih želja v ustaljenem birokratskem aparatu. Ta ima v mnogih primerih značaj oligarhije, ki živi in se obnavlja sama od sebe neodvisno od interesov družbe. Po drugi strani pa sama narava privatne iniciative izključuje možnost, da bi lahko ona nosila breme odgovornosti za celokupno produktivnost modernega gospodarstva, celo v najširšem smislu. Niti zame ne bi bila privatna gospodarska iniciativa, pa tudi ne privatno lastništvo, sprejemljivo v naših sedanjih prilikah, ako tu ne bi bilo nekoga drugega, ki bi se brigal za probleme zaposlitve, deviznega položaja, nerazvitih krajev, nerentabilnih a vendar nenadomestljivih večjih investicij itd. Dalje, neodvisna podjetja, pa naj bodo državna ali privatna lastnina, se ne morejo sama, avtonomno, pobrigati za to, da bi se njihovo delo vršilo v narodnem interesu - niti ne v najširšem smislu, trdi Vane Ivanović.

Vsaka moderna svobodna družba stoji zato pred problemom, koliko dnevnega prizadevanja za narodne interese naj prepusti birokraciji in koliko svobodni zasebni pobudi. Dalje, kako naj se narodni predstavniki, to je parlament, ponášajo za časa svojega mandata, da ne bodo kompromitirali narodnih interesov v eni ali drugi smeri, posebno dolgoročnih interesov, katerih elemente je zelo redko lahko ugotoviti daleč vnaprej. Za reševanje takih problemov, kot tudi problemov, ki nastajajo z razvojem moderne tehnologije, ni dovolj prispevati samo gesla vročega patriotizma, nacionalne zavesti in svetle preteklosti, meni Ivanović. Potrebno je obveščati najširše sloje naroda o težavi našega položaja na meji med Zahodom in Vzhodom, na prelomnici med industrializacijo in tradicionalnim vaškim gospodarstvom. Zato je potrebno predvsem izdelati moderno demokratično stališče v skladu s tem položajem. /13/

- 10 Ivan Avsenek, gospodarstvenik, prvak Slovenske ljudske stranke.
- 11 Dr. Branko Pešelj, dr. Mačkov osebni tajnik v emigraciji, odvetnik in univ. profesor v Washingtonu, avtor
- 12 Milan Bandović, profesor v Madridu, član Zemljoradniške stranke, Džilasov sošolec, med vojno v Mihailovičevem gibanju.
- 13 Vane Ivanović, gospodarstvenik, predsednik Dobrodelnega združenja svobodnih državljanov Jugoslavije, strankarsko neopredeljen.

(Bo sledilo)

Od našega posebnega dopisnika:

Kongres proti dogmatizmu

Predstavniki liberalnih strank in skupin iz 21 dežel Evrope, Azije in Latinske Amerike so se 25. septembra zbrali v Rimu na rednem kongresu Liberalne Internacionale. Prestavljane so bile Belgija, Kanada, Ceylon, Danska, Finska, Kolumbija, Čile, Francija, Zahodna Nemčija, Velika Britanija, Indija, Izrael, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska, Švica ter liberali iz Poljske, Estonije in Jugoslavije, dalje liberalna skupina Evropskega parlamenta in Svetovna federacija liberalne radikalne omladine. Belgijske delegate je vodil Jean Rey, bivši predsednik Evropske skupnosti, poznana in vplivna osebnost v Skupnem evropskem trgu. Francosko skupino 14 delegatov je vodil bivši predsednik senata Gaston Monnerville, ki je sedaj predsednik novoustanovljenega francoskega pokreta "Svoboda in demokracija". Nemce sta vodila dr. Friedhelm Fabers in prof. dr. Hans Reif, podpredsednik berlinskega parlamenta. Petnajstčlansko britansko delegacijo je vodil njen predsednik Skevington, vključevala pa je tudi političnega tajnika in leaderja britanske liberalne stranke Richarda Moorea, bivšo predsednico liberalne stranke Nancy Seear in profesorja Jamesa Hallorana, direktorja raziskovalnega centra za sredstva javnega obveščanja leicesterske univerze. Italijansko delegacijo sta kot običajno vodila njen glavni tajnik Giovanni Malagodi in predsednik stranke Vittorio Badini Confalonieri.

Poljsko delegacijo je vodil grof Raczynski, bivši poljski veleposlanik v Londonu, jugoslovanske liberalne pa sta predstavljala Nenad Petrovič, tajnik mednarodnega odbora liberalov iz totalitarnih dežel, in Alojzij Zupan, tajnik Zveze liberalov iz Slovenije. Med pozdravi, ki so jih kongresu poslale razne vidne osebnosti, so bili pozdravi predsednika italijanske republike Saragata, predsednika vlade Colomba in zunanjega ministra Mora, leaderja španskih liberalov Salvadorja de Madariaga ter predstavnikov demokratov iz Grčije. Kongres je osebno pozdravil rimski župan. Poročila o kongresu so objavljali tako italijanski radio in televizija kot večina italijanskih in drugih časopisov. Kongresu je skupno prisostvovalo okrog 220 delegatov.

Glavna tema kongresa je bila "Sredstva javnega obveščanja", o čemer je bila sprejeta resolucija, ki izraža zaskrbljenost zaradi koncentracije teh sredstev bodisi zaradi določene vladine politike, ekonomske potrebe ali tehnoloških sprememb. Resolucija priporoča, da je potrebno ohraniti številnost časopisnih, radijskih in televizijskih služb in jih izboljšati s tem, da se omogoči brez vsake politične diskriminacije izhajanje tudi manjših časopisov in zagotovi izražanje vsakovrstnih mnenj tudi tam, kjer obstoja monopolistični sistem javnega obveščanja; da mora vsakršno nadzorstvo nad vsebino sredstev obveščanja izhajati iz teh sredstev samih; da sredstva obveščanja ne smejo potvarjati podobe sveta z nepotrebnim poudarjanjem vesti docela senzacionalnega značaja odn. podajanja enostranske negativne verzije dejstev; da je treba upoštevati mednarodne posledice obveščanja s pomočjo satelitov in doseči potrebne mednarodne sporazume; in da je potreben obstoj primernih sredstev, ki ščitijo poedince pred vsako obliko zlorabljanja moči sredstev obveščanja.

Mednarodna komisija kongresa je enako sprejela daljšo resolucijo o razorožitvi in evropski varnosti, odnosom med Vzhodom in Zahodom, zahodno-evropski integraciji, Srednjem vzhodu, regionalni varnosti v Aziji, deželah v razvoju, zatiralnih režimih, uporabi nasilja in mednarodnem sodelovanju pri preprečevanju nadaljnjega onesnaženja zraka in okolja, v katerem živi človeški rod. Kongres se je zavzel za regionalno in splošno "uravnoteženo, nadzorovano in učinkovito" razorožitev. Odobril je pred-

log za dobro pripravljeno konferenco o evropski varnosti, katere naj bi se udeležile tudi Amerika, Kanada in Sovjetska zveza. Izrazil je upanje, da bodo ameriško-sovjetski pogovori o omejitvi strateško nuklearnega oboroževanja uspešni. Obenem pa je pozval vse liberalce, da še nadalje "ostanejo čuječi z ozirom na akcije, naperjene proti svobodi posameznikov in narodov in da pojačajo svoje skupne ustanove, kot je n. pr. NATO, ki obstojajo za zagotovitev ravnotežja v miru".

Kongres je pozdravil zaključitev sovjetsko-zahodno nemškega sporazuma in pozval vse države v Evropi, da spoštujejo obstoječe meje, vključno sedanjo mejo med Poljsko in Vzhodno Nemčijo, in se vzdržijo od vsakega poskusa spremeniti te meje - razen z medsebojnim sporazumom. Resolucija smatra, da je miroljubna koeksistenca med narodi in socialnimi sistemi v Evropi predpogoj za povečano izmenjavo, ki mora voditi k svobodnemu kretanju ljudi, idej in dobrin in s tem k postopni razširitvi bistvenih svoboščin po vsem kontinentu. Kongres tudi obsoja doktrino, ki s priznavanjem interesnih sfer med gotovimi silami sprejema odvzem demokratičnih svoboščin celi vrsti evropskih narodov, vključno baltskim narodom. Delegati so obsodili diktaturo v Grčiji in njene pomagače in enako tudi vse one režime in njihove pomagače, ki v kateremkoli delu sveta kršijo človeške pravice, da bi ohranili nedemokratične politične, socialne in kulturne sisteme, in so dali svojo podporo junaškemu boju progresivnih in liberalnih elementov pod temi režimi za osnovne pravice kot so svoboda izražanja in svoboda kretanja ter izseljevanja v skladu z Listino Združenih narodov.

Kar zadeva Srednji vzhod, je kongres podprl Jarringovo misijo in podaljšanje premirja ter resolucijo Združenih narodov od novembra 1967, obenem pa je pozval arabske države, da priznajo de iure obstoj Izraela kot države, da skupaj z Izraelom določijo medsebojne meje in obmejne predele, ki naj bi bili demilitarizirani. Kongres zahteva učinkovito mednarodno garancijo za tako miroljubno rešitev, skupen izraelsko-arabski napor in mednarodno gospodarsko pomoč za rešitev političnega, gospodarskega in človečanskega aspekta problema beguncev, ter ustanovitev gospodarske organizacije za Srednji vzhod, ki bi z evropskimi skupnostmi in drugimi primernimi organizacijami pospeševala gospodarsko-socialni napredek v tem delu sveta.

Resolucija smatra, da bi umik ameriških in britanskih sil iz južne in južnovzhodne Azije povzročil praznino, ki bi jo z lahkoto izpolnili Kitajska in Sovjetska zveza. Zato priporoča Indiji, Japonski, Avstraliji in Novi Zelandiji, da ustanovijo regionalni varnostni sistem, naperjen proti vsaki adresiji.

Kongres se je tudi izrazil v prid sprejema Vel. Britanije, Danske, Norveške in Irske v Evropsko gospodarsko skupnost kot polne člane in priporoča članom Internacionale, da pritisnejo na svoje vlade, da pomagajo deželam v razvoju v skladu s priporočili Pearsonove komisije in resolucij UN CTAD II, ki so bile sprejete že pred dvema letoma, t. j. konference Združenih narodov za trgovino in razvoj, ter vpeljavajo sistema preferenc na izdelke dežel v razvoju in primernih mer za povečanje investicij privatnega kapitala.

OPOZORILO ITALIJANSKIM LIBERALOM

Na kongresu je govoril tudi tajnik Zveze liberalov iz Slovenije Alojzij Zupan, ki je v debati o poljsko-nemški meji in obstoječih mejah v Evropi med drugim opozoril, da se v Italiji še nahajajo sile, ki ne smatrajo sedanjo jugoslovansko-italijansko mejo za dokončno in ki bi želele izkoristiti kako priliko za revizijo te meje. Zupan je ocenil zadržanje lokalnih italijanskih liberalov napram slovenski manjšini v Furlaniji-Juljski krajini kot negativno za bodoče odnose med demokratično Jugoslavijo in Italijo. Kritiziral je tudi dejstvo, da v nekaterih zahodno-evropskih državah begunci iz za zadnje vojne še vedno ne morejo dobiti državljanstva, čeprav se niso v ničemer pregrešili zoper zakone držav, v katerih živijo.

Pozneje sem se pozanimal, kako je s to zadevo v Italiji, pa so mi rekli, da na primer italijanska vlada zahteva najprej izpis iz jugoslovanskega državljanstva preden podeli italijansko državljanstvo kakemu jugoslovanskemu beguncu. Kako pa je z izpisom iz jugoslovanskega državljanstva, do katerega imajo begunci po pravilih Združenih narodov dejansko pravico, pa je splošno znana stvar: ne le da stane veliko denarja, ampak tudi zavisí od UDBine karakteristike po eni strani in od odnošajev, včasih tudi celo privatnih, med funkcionarji ene in druge države. Sodim, da to ni drugega izhoda, kot da neko vplivno ali ugledno telo prijavi to stvar Visokemu komisarju za begunce pri Združenih narodih.

Za novega predsednika internacionale je bil izvoljen luksemburški zunanji minister Thorn, ki se je nekaj tednov pozneje v Luksemburgu tudi osebno pozdravil s Titom, ko je bil ta tam na obisku.

SLOVENSKI PODVIGI

V Trstu je izšla v italijanskem jeziku knjiga dr. Egidija Vršaja "La cooperazione economica Italia-Jugoslavia" (Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo). Knjiga obsega nad 300 strani, stane 3000 lir, je bogato dokumentirana, izdala pa jo je založba MLADIKE v Trstu. Pisana je jasno in stvarno. Obsega zgodovino razvoja jugoslovanskega gospodarstva od leta 1945 do danes kot tudi razvoj zunanje trgovine posebno še z ozirom na Italijo. Vršaj

obravnavata tudi mali obmejni promet med sosednjima državama s posebnim poudarkom na Slovenijo in pokrajino Furlanijo-Juljsko Benečijo. Žal je, da knjiga ni napisana tudi v slovenščini, ker bi brez dvoma utegnila zanimati mnoge slovenske ljudi, ki niso večči italijanščine. (sa)

SLOVENSKI DOPRINOS K SVETOVNI CIVILIZACIJI

Dr. Edi Gobec, profesor za sociologijo in antropologijo na Kentski državni univerzi v Chiu v Ameriki, je prejel letos pomladi pismo prezidenta Nixona s prošnjo za nasvete pri imenovanjih v državni upravi. Dr. Gobec se zelo močno udejstvuje v raznih znanstvenih in raziskovalnih ustanovah, je avtor več knjig in monografij, trenutno preučuje vprašanje imigracije in mladinskega kriminala.

Kar zadeva njegovo delovanje med Slovenci, smo že pred leti opozorili, da je ustanovitelj Slovenian Research Centra v Ameriki, ki zbira gradivo o podvigih Slovencev po svetu, katerega misli prihodnje leto urediti in izdati v knjižni obliki v angleščini in slovenščini. V periodičnih okrožnicah obvešča slovensko javnost, kako napreduje to delo in navaja mnogo primerov, kako so se Slovenci uveljavili, tako, da se človeku, ki tega ni prej slišal, zdi kar neverjetno. In vendar drži. Ker so še vrzeli v zbirki, dr. Gobec vabi zamudnike in one, ki razpolagajo z dokumentacijo, da mu pošljejo zadevne podatke najpozneje do konca tega leta na "Dr. Edi Gobec, Department of Sociology, Kent State University, Kent, Ohio, 44240 USA." (ij)

SLOVENSKA KAPELA V WASHINGTONU

Odbor Sklada za slovensko kapelo v ameriškem narodnem svetišču Brezmadežnega spočetja v Washingtonu je obvestil, da bo spominska slovenska kapela Marije Pomagaj z Brezij dograjena najpozneje na začetku 1. 1971 in posvečena v dneh 13. do 15. avgusta 1971. Z zgodnjim naznanilom upajo pobudniki ideje doseči, da se bo svetovne počastitve slovenskega krščanskega izročila poleg ameriških Slovencev udeležilo tudi večje število romarjev iz domačih slovenskih dežel in drugih delov sveta. (t)

BELA KNJIGA

SLOVENSKEGA PROTIKOMUNISTIČNEGA UPORA 1941-45

Doslej gotovo najboljše dokumentirana publikacija o usodi vrnjenih protikomunistov, ki so jih poleti 1945 pomorili slovenski komunisti. Na 450 straneh je navedenih preko 5000 imen.

Knjigo je izdala Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev TABOR, za katero sprejema v Angliji naročila urednik KLICA TRIGLAVA (cena £2, kar vključuje poštino)

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO: Bogdan Novak: Trieste 1941-1954. The Ethnic, Political, and Ideological Struggle. University of Chicago Press, 526 strani, \$16.50. - Hernandez-Debeljak: Martin Fierro, Založba Martin Fierro. \$14 - £5.85. - Val.Inzko: Koroški Slovenci v evropskem prostoru, Samozaložba. Idejno politična študija, Celovec 1970. - 20 godina rada i stava Saveza Oslobođenje, Naša reč, London 1970.

KULTURA IN OMIKA

DIVJI COLLEGE

Kot strela je udarila med jugoslovanske akademike vest, da na elektrotehniški fakulteti beograjske univerze obstoja zasebna, divja, učna ustanova, poznana pod imenom "college". Seveda ni nikjer uradno prijavljena, toda trde, da zanjo vedo vsi od brucov do profesorskega sveta fakultete. Dekan fakultete dr. Jovan Surutka sicer izjavlja, da nihče od fakultetnih oblasti za "ustanovo" ni vedel, a kot kaže, mu nihče ne verjame. Tako imajo študenti te fakultete uradne profesorje (ki jih ne plačujejo) in zasebne profesorje, katere pa je treba na collegu plačati. 'Rektor tega collega je absolvent elektrotehnike Rade Avramović, ki je tudi oče zamisli o tej nenavadni šoli in ustvarjalec njenega programa. On pravi, da gre le za ure, ki jih starejši kolegi nudijo mlajšim. Da so šli mnogi študentje iz fakultete na specializacijo v Cambridge v Angliji ali Berkeley v Ameriki in so od tam prinesli idejo o starejših kolegih-nadzornikih. Po isti zamisli so sestavili načrt collega in ponudili pomoč kolegom preko oglasov dnevnega tiska.

Na collegu je 20 predavateljev, ki vodijo vaje, predavanja in privatne (neuradne) kolokvije. Avramović trdi, da dobe študentje, ki gredo skozi mlin njegovega collega, po pravilu najvišje ocene pri "uradnih" izpitih. Kolokviji so brezplačni, vaje in predavanja pa je treba "minimalno" plačati, saj navsezadnje kolegi nudijo servis in žele biti za to tudi plačani. Časnikarji so se seveda bolj potanko zanimali, kaj je to "minimalno" plačilo, in ugotovili, da stane "ura" (45 minut) 50 novih din in da poleg študentov in inženirjev poučujejo tudi asistenti. Najbolj zanimiv pa je podatek, da zahtevajo "profesorji" absolutno disciplino: izostajanje od vaj in predavanj je prepovedano pod pretnjo globe. Ni dovoljeno priti v učilnice v kaubojkah, mini krilih, neobrit, neostrižen, vinjen ali neprespan. Med poukom ni dovoljeno kaditi niti zapuščati učilnico brez dovoljenja. Kandidat si mora preskrbeti priporočeno literaturo, instruktor pa obvešča o uspehu tiste, ki financirajo celo zamisel. S tem ustvarja college elito fakultete - iz onih kajpak, ki si tak pouk lahko privoščijo. Tako se je sistem privatnih šol, značilen za konservativno Anglijo, končno uveljavil v socialistični Jugoslaviji. Proizvaja sicer najboljše študente, toda zanimivo bo videti, kako bo na to reagirala oblast.

DESETA FAKULTETA

29. septembra je dosedanji rektor ljubljanske univerze prof. dr. ing. Roman Modic predal rektorsko dolžnost prof. dr. ing. Mirjanu Grudnu. Istočasno so sprejeli v sestav univerze doslej samostojno visoko šolo za sociologijo, politične vede in novinarstvo, ki je s tem postala deseta fakulteta. Njen dekan je prof. dr. Vlado Benko.

"SLOVENSKI JEZIK"

učbenik za šole s hrvatsko-srbskim učnim jezikom, je izšel v Zagrebu. Sestavil ga je F. Drolc, b. lektor na univerzi.

LJUDSKI ODPOR V ŠOLAH

Na slovenskih srednjih šolah imajo učitelje za "obrambo in zaščito" države. O tem je pred kratkim debatiralo na seminarju v Fiesi kakih 70 predstavnikov vrste organizacij, vključno "republiškega štaba za splošni ljudski odpor", "zveze rezervnih vojaških starešin", "društva učiteljev obrambe in zaščite" in drugih. Govorili so o novem učnem načrtu, ki bo v kratkem uveden v srednje šole namesto dosedanje predvojaške vzgoje. Po tem načrtu naj se mladina usposobi za izvajanje ukrepov civilne zaščite v miru in vojni in v osnovnih borbenih veščinah za udeležbo v teritorialnih in drugih enotah v "sistemu splošnega ljudskega odpora". Pripravljajo tudi odločbe zakona o narodni obrambi, ki urejajo vojaško obveznost žensk.

ŠTUDENTSKA POSOJILA

V Ljubljani in Mariboru so začudeni, da je letos tako malo študentov zaprosilo za posojila. Mariborska komisija je dobila samo 44 prošenj, ljubljanska pa le 41. Menijo, da je vzrok temu, ker študenti ne vedo, da jim posojila ni treba vrniti, če končajo z odličnim uspehom, odn. da morajo vrniti le 20% ako opravijo s prav dobrim uspehom.

ANALITSKI TEHNIKI

Dr. Danilo Požar, direktor Visoke ekonomske-komercialne šole (VEKŠ) v Mariboru, je pred kratkim sporočil, da se je letos, v drugem letu obstoja šole, vanjo vpisalo okoli 1350 študentov. Število izrednih študentov prekaša število rednih. Od vpisanih odpade na Ljubljano 41%, Maribor 32%, Celje 15% in Koper 10%, dva odstotka pa sta iz drugih republik. Dejal je tudi, da bi naj bila prihodnja usmeritev šole, poleg sedanje, šolanje tako imenovanih analitskih tehnikov, ki bi s pomočjo elektroračunalniškega sistema mogli v podjetjih sestavljati sistem podatkov po računalniškem sistemu. V ta namen se je šola povezala z nekaterimi mednarodnimi institucijami, tako s harvardsko univerzo in OECD, ki bodo z nasveti in podobnim pomagali pri uvedbi takega učnega programa. Šola se je povezala tudi z ustreznimi jugoslovanskimi ustanovami in z ekonomsko fakulteto ljubljanske univerze.

POKOJNI

Na svoj osemdesetletni življenjski jubilej je umrl pisatelj France Bevk (17. septembra). Pokopali so ga v Solkanu. Umrl je kipar akademik Lojze Dolinar, star 77 let. Med njegovimi najbolj znanimi deli sta spomenik J. E. Kreku (1919) in Mojzes na Narodni in univ. knjižnici v Ljubljani.

NISO VSI NEPOUČENI

Kot kaže je bil v Parizu odmev na Bulajičev film "Bitka na Neretvi" precej kritičen. Film si je ogledalo kakih 80.000 ljudi. Tisti, ki vedo, za kaj je v vojni šlo, oporekajo verodostojnosti bitke in se zlasti spodtikajo nad sto odstotnim negativnim prikazom četnikov, ki so v filmu bolj surovo prikazani kot Nemci. Kaže, da Francozi, ki imajo s Srbi dolge zveze prijateljstva in vojnega sodelovanja, takega prikaza dogodkov niso mogli pogoltniti. V tem smislu so pisali tudi nekateri francoski časopisi.

TRŽAŠKE SLOVENSKE ŠOLE

obiskuje v tekočem šolskem letu več otrok kot lani.

Od meseca do meseca:

O REORGANIZACIJI DRŽAVNE UPRAVE je Tito govoril na sestanku s političnim aktivom Zagreba 21. septembra na tak način, da so zapadni časopisi pisali, da bo šel v pokoj. Jugoslovanski časopisi so govor objavili šele 23. septembra. Tito je najprej na splošno hvalil hrvaško vodstvo in gospodarstvo. Potem je pripomnil, da je razredni vidik celo v sami Zvezi komunistov precej zapostavljen. "Zaposlani od vsakodnevnega dela in gospodarskih težav komunisti pozabljamo na tisto, od česar je odvisna kohezija med komunisti. Razredni sovražnik pa ne miruje in se skuša vrniti v naše vrste." Premalo komunisti mislijo na položaj delavcev in na kritiko od spodaj. Toda kljub vsem težavam je baza zdrava. Delavski razred nosi vse breme. "Naša mladina je dobra. Zveza borcev prav tako." Tistih, ki vnašajo "elemente deklasiranosti", je malo. Odločnejši moramo biti proti tistim, "ki hočejo vsiliti svojo voljo in razvojno smer, ki s socializmom nima ničesar skupnega," je dejal Tito in nadaljeval:

"Ob tej priložnosti hočem nekaj reči tudi o potrebi po reorganizaciji sistema naše državne uprave od najvišjega vrha navzdol... Glede tega se marsikaj govori, o tem pa zunaj že pišejo tudi v časopisih." Na seji predsedstva ZKJ bomo o tem razpravljali. "Gre predvsem za vprašanje ustanovitve predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije. Skupščina bo, razumljivo, kljub nekaterim reorganizacijam ostala. Določen del pristojnosti, ki jih ima zdaj zvezni izvršni svet, bo prenesen na predsedstvo, ZIS pa naj bi postal res prava vlada z vso odgovornostjo. Danes Zvezni izvršni svet, ki nanj pogosto letijo polena in kamenje, nima možnosti, da bi storil vse, kar bi hotel." Njegovi člani se sicer trudijo, a naletijo na mnoge težave in niso zmeraj ekspeditivni. Treba ga bo kadrovsko okrepi- ti, da bo bolje delal.

"Ko bomo izvedli to reorganizacijo, bomo imeli na vrhu ljudi, ki - oprostite, ker boste morda oporekali temu, kar bom povedal - ne bodo republikanci v vrhu. Bodo najboljši ljudje iz republik, katerim boste zaupali." Samostojno bodo reševali probleme, "ne pa da bi kot predstavniki republik poslušali, kaj bo od njih prišlo. Razumljivo je, da bo o njihovem delu skupščina lahko kritično razpravljala, če se ne bodo objektivno lotevali vseh družbenih problemov in spremljali vseh družbenih procesov," je dejal Tito. "Zakaj je ta reorganizacija potrebna? Zunaj so že obširno pisali, da bo ta Jugoslavija razpadla, ko se bom umaknil. Tudi pri nas je bila vrsta kombinacij, kdo bo prišel na moje mesto. Pri tem sem mislil, da bi to utegnilo povzročiti zelo hudo krizo." Postavilo bi se vprašanje, kdo bo prišel na moje mesto in prevzel ustavne pristojnosti, "čeprav se tudi te moje pravice, to moram reči, včasih kršijo."

Reorganizacijo je torej treba izpeljati, je dejal Tito, "prav zato, da naša jugoslovanska socialistična skupnost ne bi zašla v tako krizo, kar mnogi na tihem želijo." Po-

truditi se je treba, da bo Jugoslavija ostala trdna "ne glede na to, kdo bo na tem mestu. Ustanoviti moramo torej avtoritativno telo, ki bo nosilo vso odgovornost. V tem telesu je treba doseči kohezijo, ki bo s svoje strani vplivala na enotnost vse skupnosti." Tudi organizacija v republikah se bo morala prilagoditi novemu sistemu. "Z eno besedo, težnja reorganizacije je v tem, da bi bilo predsedstvo nekakšen kolektivni predsednik Jugoslavije, da bi vsi njegovi člani nosili odgovornost za tisto, kar se v državi dogaja." Tito je potožil, da zdaj "za vse tisto, kar ne gre, pada krivda name. Žal mnogih stvari v našem notranjem razvoju ne uspem opraviti, ker sem zelo zaposlen z zunanjepolitičnimi vprašanji. To ni moja volja, ampak se takšna dejavnost od mene zahteva."

O podrobnostih reorganizacije bodo še razpravljali. "Treba bo med drugim natančno določiti odnose med predsedstvom SFRJ in skupščino. Mislim pa, da je to v vsakem primeru izhod, da ohranimo našo enotnost, ker bodo morale vse republike zavzeti konstruktivno stališče do tega foruma. V predsedstvu bodo ljudje, ki bodo uživali popolno zaupanje," je poudaril Tito. Iz vsake republike bodo po dva ali trije, poleg tega pa tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, "razumljivo tudi ZK oziroma predsedstvo ZKJ." Nekaterim ta reorganizacija ni všeč. "Začelo se je govoriti, da bo to nekakšen direktorij in podobno. To so neumnosti." Toda tla bodo spodmaknjena težnjam, ki obstajajo v nekaterih krogih.

Tito je dejal, da mora biti ZK usmerjevalka in mora skrbeti, da socialistični družbeni razvoj ohrani razredno obeležje. Odkar so na IX. kongresu ustanovili izvršni biro, se dela veliko bolje. "Ko pa bo prišlo do formiranja predsedstva SFRJ, bodo Zveza komunistov in njena vodstva razrešena vrste poslov, ki jih morajo sedaj opravljati. Danes ZKJ v dobršni meri skrbi tudi za gospodarstvo in mnoga druga vprašanja. Zaradi tega je bilo tudi v skupščini slišati, zakaj predsednik ZIS hodi v izvršni komite po napotke. Vendar pa je pravilno, da predsednik ZIS izvršnemu biroju pojasni položaj in pove, kakšno mnenje bo zagovarjal v skupščini. Slišati je bilo že pripombe glede tega odnosa med skupščino in vodstvom ZK. S tem, ko bo formirano predsedstvo, tega ne bo več, saj bodo v predsedstvu tudi najvidnejši člani ZK." Vodstvo ZKJ se bo potem lahko posvetilo osnovni nalogi ZK kot idejne usmerjevalne sile.

Predsedstvo SFRJ bo moralo imeti tudi pravico, da sprejema sklepe, "o katerih ni nujno razpravljati v skupščini," da bi dosegli večjo ekspeditivnost, je rekel Tito. "Odkrito moram reči, da sem kot predsednik republike dolžan to sprožiti... Sam sem to sprožil, saj bi se lahko komu zdelo, da so me hoteli odstraniti, če bi šlo to mimo mene." Tito je pristavil, da je že dolgo na tem položaju in da bi se rad ukvarjal tudi z nekaterimi drugimi posli. Za kolektivno telo bodo morali vsi skrbeti, da bo čim boljše in da bodo v njem ljudje z avtoriteto. "Tedaj tudi ne bo tistih nasprotij med republikami oziroma med posameznimi republikami in federacijo. Morda sem preveč optimističen, menim pa, da je to edini izhod za našo državo."

V zvezi z zapletenim mednacionalnim položajem je Tito menil, da je treba nekoliko več misliti nanj in utišati notranje mednacionalne in republiške krize. Usmeriti se je treba v neposredne pogovore med republikami. Pri mednacionalnih razprtjih je mnogokrat šlo za "malenkosti, ki bi jih bili lahko vse mirno rešili... Bolj kot kdajkoli doslej potrebujemo enotnost naše države." O spornih zadevah se je treba pogovoriti, za kar imajo Zvezo komunistov. "Povedati vam moram, da se ne strinjam z regionalnimi usmerjenostmi komunistov." Vsi komunisti morajo biti enotni in se prizadevati, da bo skupnost vedno boljša. Tito je rekel, da med mladino, borci in množicami ni opazil antagonističnih teženj do drugih republik. "Torej je to treba iskati v nekaterih ožjih skupinah. Vedeti moramo, kje so korenine tega in stvar prepričati," je rekel Tito.

DVE SEJI PREDSEDSTVA ZKJ

Na seji predsedstva ZKJ, ki je bila v Zagrebu 18. septembra tik pred Titovim nepričakovanim govorom, predlaganih sprememb o zvezni ureditvi niti omenili niso. Tito je spet govoril o konferenci neuvrščeni v Lusaki, Crvenkovski o pripravah na konferenco ZKJ, ki bo konec oktobra, Kladarin o reformi višjega šolstva, ki se zdi potrebna, in Miko Tripalo o kadrovski politiki z veznih organih, ki mora biti taka, da bodo vse republike primerno zastopane.

Predsedstvo ZKJ se je spet sestalo 4. oktobra in je Edvard Kardelj pripravil dolgo uvodno besedo "o aktualnih problemih našega političnega sistema," v kateri je govoril o spremembah v strukturi federacije in novem predsedstvu SFRJ, ki naj bi bilo "ne samo dejavnik politične stabilizacije ampak tudi eden izmed najustvarjalnejših pobudnikov naprednih družbenih rešitev in poravnavanj sporov," ker bo "povezano z vodilnimi silami v vseh sferah našega družbenega življenja, torej tudi z družbeno bazo." Kardelj se je med drugim dotaknil tudi "veta" republik, ki da ima svoje zagovornike in se "stihijsko ali z močjo pritiskov vključuje v naše skupščinsko življenje." Tak veto "praktično izključuje vsako demokratično odločanje" in vodi k spopadam, ki morajo "neizogibno pripeljati do restavriranja take ali drugačne oblike državne prisile, hegemonizma ali političnega absolutizma."

NASER IN NIXON

Smrt egiptovskega predsednika Naserja je Tita "glo boko pretresla in užalostila, kot je dejal na žalni seji zveznega izvršnega sveta v Beogradu dan po smrti, 29. septembra. Na pogreb v Kairo so poslali Edvarda Kardelja kot odposlanca predsednika republike, ker je bil Tito zaposlen z Nixonovim obiskom.

Ameriški predsednik Nixon je prišel na uradni obisk v Beograd 30. septembra. Na letališču ga je sprejel Tito in ga brez govoranc spremil v avtomobilu v Stari dvor na Dedinju, kjer je bila Nixonova rezidenca. Kot so poročali zapadni dopisniki, so ljudje Nixona toplo, a mirno pozdravljali. Proti večeru, ko se je pripeljal v Avale, kjer je po protokolu položil venec na grob neznanega junaka, se je predsednik Nixon na svojo pobudo in zunaj najavljenega programa zapeljal po Terazijah, se ustavil in se rokoval z ljudmi. Naslednjega dne sta se s Titom pogovarjala v Beo-

gradu, potem pa je Nixon na lastno željo hotel obiskati Kumrovec, Titov rojstni kraj in se seveda ustaviti tudi v Zagrebu. Nenapovedano je - po poročilu zapadnih listov - Tito prehitel Nixona in ga spet sprejel v Kumrovcu, kjer sta z Nixonom klepetala na postelji. Drugi viri poročajo, da je bil Nixonov sprejem v Zagrebu zelo navdušen in očitno nasprotstvo nekoliko zadržanemu sprejemu v Beogradu. Kot že za časa princese Margarete tudi Nixon ni posetil Slovenije, kar si v Sloveniji seveda spet razlagajo po svoje. Nixon je še eno noč prespal v Beogradu in odletel iz Beograda 2. oktobra dopoldne. V skupnem poročilu je bilo rečeno, da je bilo srečanje "v toplem ozračju" in je dalo priložnost za "iskrene in odkrite pogovore" o medsebojnih odnosih in o Srednjem Vzhodu, jugovzhodni Aziji, odnosih med Vzhodom in Zahodom, evropski varnosti in državah v razvoju. Poudarila sta potrebo "dogovarjanja ne pa konfrontacije" in "enakopravno sodelovanje" med državami ter z "zadovoljstvom ugotovila razvoj dobrih prijateljskih odnosov med obema državama." Zapadni tisk tudi napoveduje povečanje medsebojne trgovine med Jugoslavijo in Ameriko.

V "Pogovorih z bralci" v DELU 25. septembra pa je Srečko Fišer z gimnazije v Novi Gorici spreševal, komu je bil Nixonov obisk potreben. Zanj je najprej slišal po italijanski TV in ne razume, zakaj so v Jugoslaviji skrivali to novico skoraj do samega obiska. Zunanjepolitični komentator Janez Stanič mu je odgovoril, da obisk "najbrž res ne prihaja v najbolj srečnem trenutku", a Nixon je bil že zdavnaj povabljen in je čas sam izbral. Z ameriško politiko se v Jugoslaviji v marsičem ne strinjajo, toda žele imeti normalne odnose z vsemi državami. Urednik Franc Šetinc je dodal, da je treba izkoristiti sleherni priložnost, da bi predsedniku Nixonu razložili jugoslovanske poglede na mednarodna vprašanja.

NA KOLENIH... (?)

Obisk vatikanskega državnega tajnika Casarolija ob koncu avgusta je razburil nekatere ljudi v Sloveniji. V DELU je 11. septembra J. T. iz Dobrinj pisal: "V času obiska papeževega odposlanca se belogardisti na deželi smejejo in pravijo komunistom in borcem: 'ali vidite, da ste morali na kolena...' Kako naj vaški borci odgovarjajo na take napade? Zakaj puščate vaščane teoretično razorožene, zakaj nas v osnovnih organizacijah niste z eno besedico obvestili? Ali je potrebno zahrbtno delo? Resno se bojimo, da bomo na ekranu ali radiu enkrat zagledali ali slišali duhovnika. Če imajo na CK kaj poguma, naj odkrito povedo, kam nas vodijo."

Na to pismo je v Pogovoru z bralci na dolgo odgovoril Franc Šetinc, ki je med drugim urednik slovenske izdaje KOMUNISTA. Najprej je pripomnil, da so mnogi belogardisti zagnali vik in krik, ko je Vatikan s protokolom obsodil negativno delovanje emigrantske duhovščine. Reakciji ne gre v račun normalizacija odnosov med Cerkvijo in državo. Toda poskusov reakcionarnega dela duhovščine, da bi protokol in diplomatske odnose izkoriščali za obnavljanje klerikalizma, ne bomo dovolili, izjavlja Šetinc. Stališče ZK do vere je znano in se ni spremenilo. Šlo je le za srečanje predstavnikov dveh držav, trdi Šetinc.

NEUVRŠČENI

Tretja konferenca voditeljev neuvrščenih držav v Lusaki od 8. do 10. septembra je bila po sodbi jugoslovanskih časopisov najpomembnejše mednarodno zborovanje letos. Posebna čast je doletela Tita, ker so ga izbrali, da je pred sedoval prvi seji dopoldne. Popoldne je Tito v svojem glavnem govoru pozdravil predstavnike približno tretjine človeštva in polovice vseh držav sveta. Dejal je, da je bila izredno primerna odločitev, naj bo tretja konferenca prav v Lusaki, kjer se v sosedstvu še vedno niso otresli surovega kolonialnega izkoriščanja. Razmere na afriškem jugu vzbujajo skrb in je treba zavzeti odločno stališče še toliko bolj, ker nekateri reakcionarni krogi v svetu podpirajo težnje nasilja in ekspanzionizma do novoosvobojenih afriških držav. Podpora narodom, ki se borijo za svojo osvoboditev izpod kolonialnega jarma, ne sme ostati le pri besedah, temveč se je treba dogovoriti za učinkovito materialno pomoč.

Tito je hvalil politiko neuvrščenosti, ki se je v zadnjem desetletju močno uveljavila in poudarila načela neodvisnosti, samostojnega razvoja držav in vsestranskega enakopravnega mednarodnega sodelovanja, kakor tudi potrebe po pospešenem razvoju držav v razvoju. Sile, ki želijo zavrteti kolo zgodovine nazaj, poskušajo to politiko spodkopavati. Toda velikanska večina človeštva jo sprejema kot edino mogočo rešitev. Politika nasilja, agresije in vmešavanja v notranje zadeve drugih držav ni nevarna le za neuvrščene, ampak za vse, ki nočejo, da bi bili odvisni od dobre volje katerekoli tuje sile. Takšna politika nasilja se je pokazala v najbolj grobi obliki v Indokini in na Srednjem vzhodu. Tito je poudaril, da priznava Jugoslavija le vlado princa Sihanuka v Kambodži in je zahteval "takojšen, brez pogojev in popolen umik čet ZDA" iz Indokine. Jugoslavija je od vsega začetka podprla Združeno arabsko republiko in druge arabske države proti izraelski agresiji, ker je bilo jasno, "da gre za nasilje, čigar imperialistični cilji so daljnosežni." Dogodki so potrdili, da ni šlo za obstoj Izraela, ampak za osvajalske težnje. Tito se je zavzel za umik izraelskih čet z vseh zasedenih ozemelj in za "uresničitev zakonitih pravic palestinskega naroda, to se pravi zagotovitev njegove pravice do obstoja". Podpora in pomoč žrtvam agresije sta potrebni ne samo kot izraz prijateljstva, "temveč kot zaščita življenjsko pomembnega nacionalnega interesa vsake države".

Tito je dejal, da so se razmere v Evropi začele urejati in usmerjati, kar bo pozitivno vplivalo na položaj v svetu sploh. Potem se je obregnil ob težnje v razvitih državah, "da bi tudi gospodarsko premoč uporabili kot pritisk za uresničitev političnih ciljev" in poudaril, da so razlike v stopnji gospodarskega razvoja med razvitimi in nerazvitimi tolikšne, da lastna prizadevanja nerazvitih ne morejo uspeli brez vsestranskega mednarodnega sodelovanja in pomoči. Razvite države morajo nujno sprejeti novo politiko razvoja in prispevati k njenemu uresničevanju. Govorec o Združenih narodih, je Tito rekel, da je OZN "nedvomno eden od najpomembnejših dosežkov naše civilizacije". V nekaterih kritičnih trenutkih je pokazala, da je kos svoji nalogi, po drugi strani pa v njej odsevajo težave in nasprotja sodobnih mednarodnih odnosov. Tito se je zavzel za

"priznanje zakonitih pravic LR Kitajske" in za "sprejem drugih držav, ki še niso članice svetovne organizacije."

"Demokratizacija mednarodnih odnosov" je "nujna zahteva sedanjega časa", je rekel Tito. Treba bo doseči popolno udeležbo vseh subjektov v svetovnih zadevah, onemogočiti politiko sile in likvidirati imperialistično in kolonialistično zatiranje. Sporazumi med velesilami ali bloki lahko vodijo do začasnih in morda koristnih rešitev. "Smo pa proti monopolu velikih, proti kakršnikoli delitvi interesnih sfer in proti takšnim pogovorom med njimi, ki bi škodovali drugim državam." "K viziji novih mednarodnih odnosov sodijo trajen in splošen mir, učinkovit sistem kolektivne varnosti, splošna in popolna razorožitev, premostitev prepada, ki ločuje razvite in manj razvite, predvsem pa koeksistenca med narodi in državami, ne glede na njihovo velikost in politični sistem." Pravilnost neuvrščene politike potrjuje dejstvo, da na tej konferenci sodeluje skoro trikrat več držav kot na prvi. Ne želijo ustvariti novi blok, ampak hočejo odstraniti sedanje. "Ne nasprotujemo velesilam, smo proti politiki nasilja." Ne potegujemo se zgolj za boljše mesto v sedanjem svetu; "borimo se za boljši svet sploh," je dejal Tito.

Medtem ko so voditelji govorili, so ministri na tistem pripravljali sklepe konference, ki so bili sprejeti na tajni seji 10. septembra. Temeljna listina iz Lusake je "deklaracija o miru, neodvisnosti, razvoju, sodelovanju in demokratizaciji mednarodnih odnosov". V njej pripisujejo udeležbi konference poseben pomen naslednjim načelom: pravici do svobode, samoopredelitve in neodvisnosti, spoštovanju suverenosti in nedotakljivosti, pravici do enakopravnega sodelovanja v mednarodnem življenju, pravici do odločanja o notranjem razvoju in pravici narodov, da so deležni koristi od gospodarskega razvoja. Osnovni cilji pa so sledeči: prizadevanje za mir, bolj proti kolonializmu in rasizmu, miroljubno reševanje sporov, odpor proti oboroževalni tekmi, odpor proti vojaškim zvezam velikih sil, odpor proti ustanavljanju tujih vojaških oporišč, univerzalnost in učinkovitost OZN, ter boj za gospodarsko neodvisnost in medsebojno sodelovanje.

V deklaraciji o "neuvrščenosti in gospodarskem razvoju" so ugotovili, da se niso uresničili cilji, sprejeti v Beogradu in Kairu in da se širi prepad med razvitimi in nerazvitimi v gospodarstvem, znanstvenem in tehnološkem razvoju. Neuvrščene države se bodo opirale na lastne sile in izkoriščale naravne vire bogastva. Zavzemajo se za gospodarsko sodelovanje med neuvrščenimi, vzajemno izkoriščanje bogastev, regionalno sodelovanje, olajšave v medsebojni trgovini, pogajanja o dolgoročni trgovini s surovinami, olajšave pri medsebojnem prevozu in turizmu, sodelovanje v industriji, rudarstvu, kmetijstvu in pomorstvu, boljše prometne zveze in izmenjavo izkušenj s področja znanosti in tehnologije. Opozarjajo, da je do leta 1972 treba najti nov dotok denarja iz razvitih držav, tako da bi dotok znašal vsaj 1% celotnega narodnega proizvoda v vsaki razviti državi, od česar naj bi tri četrtine prišlo iz uradnih virov.

Sprejeli so tudi celo vrsto resolucij o posameznih

problemih: o Združenih narodih, ki zahteva sedež za Kitajsko ter nekaj sklepov o miru, razorožitvi in razvoju, ki naj bi jih sprejela skupščina OZN; o vlogi neuvrščenih, s katero so vzpostavili izvršilni mehanizem, ki naj zagotovi kontinuiteto, tesne stike med članicami in uresničevanje sprejetih sklepov; o portugalskih kolonijah, ki obsoja podporo tujih monopolov; o razorožitvi, ki se zavzema za prepoved bakteriološkega orožja in odrekanju od uporabe jedrskega orožja; o jugovzhodni Aziji, ki zahteva takojšen in brezpogojen umik vseh tujih oboroženih sil iz Vietnama in se zavzema za pogovore; o apartheidu, ki obsoja Južno Afriko kakor tudi ZDA, Francijo, Veliko Britanijo, Zahodno Nemčijo, Italijo in Japonsko, zaradi sodelovanja z Južno Afriko; o dekolonizaciji; o Rodeziji-Zimbabve; o jugoza hodni Afriki-Namibiji; o miroljubnem izkoriščanju morskega dna; o Libanonu, ki obsoja izraelsko agresijo; o Srednjem vzhodu, ki zahteva umik izraelskih čet, podpira resolucijo varnostnega sveta iz novembra 1967 in priznava palestinske mu narodu vse pravice; ter resolucijo, ki zahteva, naj Izraelci nemudoma izpustijo dva alžirska državljana, ki so ju zajeli 14. avgusta na letalu BOAC, ko je pristalo v Tel Avivu.

V zapadnem časopisju so konferenco neuvrščenih zasenčile ugrabitve potniških letal, ki so se dogodile isti teden. Voditelji neuvrščenih držav, ki so zasedali v Lusaki, medtem ko so palestinski gverilci v jordanski puščavi stražili skoraj 300 talcev, se teh talcev niso spomnili niti z eno samo besedo. . . .

TITO V BELGIJI, LUKSEMBURGU IN BONNU

Po več ali manj ceremonialnem obisku v Belgiji (7. - 9. okt.), je Tito posetil Luksemburg (9-10 okt.), kjer je bilo ozračje manj kraljevsko vezano, nakar se je 10. okt. za nekaj ur ustavil v Bonnu in imel - predvidoma za Jugoslavijo važne - pogovore s kanclerjem Brandtom. Ti se niso tikali zgolj mednarodnih vprašanj, (kjer je prišlo do zagotovil, da Jugoslavija podpira Brandtovo politiko normalizacije odnosov z Moskvo, kar je treba vzeti kot zavrnitev trditve kršč. demokratske opozicije, ki se je v kritiki Brandtove politike sklicevala baš na Jugoslavijo), ampak tudi primanjkljaja v plačilni bilanci s 450.000 jugosl. delavci v Nemčiji in poldrugim milijonom zahodnonemških turistov v Jugoslaviji. Tito je dalje pozval zahodno nemško industrijo, naj se intenzivneje angažira v Jugoslaviji, češ da jugosl. zakoni ne preprečujejo ugodnega plasmana tujega investicijskega kapitala.

Tito je povabil v goste belgijski kraljevski par, luksemburško vojvodsko dvojico in Brandta z ženo. V dneh 20-23. oktobra bo Tito v gosteh na Danskem, nakar se bo sestal tudi s Pompidoujem. Za letos sta še uradna obiska Holandije in Italije na programu. In seveda obisk pri papežu Pavlu.

(Zaključek OB ROBU iz drugega stolpca)

široj sveta del istega narodnega telesa in da imamo zato vsi do "slovenske politike" enake pravice, toliko časa ga nobena slama ne bo rešila. Če Čuješ tega ne verjame, naj vpraša "sedmo republiko", ki se bori za svoj vsakdanji kruh v kapitalističnih deželah zahodne Evrope.

IVAN STANIČ

Ob robu

Ko takole prebiram slovenske časopise iz domovine, me včasih popada ali strah ali pa neudušljiv smeh spričo vseh traparij, ki jih lahko človek tam zasledi. Vodeča klika se poleg samokritike, ki naj bi kazala na njeno demokratičnost, lovi tudi za slame, ko gre za politično emigracijo. KLICA TRIGLAVA ljubljansko DELO še ni imelo čast ponatisniti ali z njim polemizirati, ker pač v KLICU TRIGLAVA ni dovolj slame, za katero bi se uredniki DELA lahko oprijeli pri svojem navdušenju, da vlečejo publiko za nos. Več take slame pa so našli v prvi številki ponovno izhajajoče SLOVENSKE KRONIKE v Sydneyu in so ji posvetili del svoje sobotne priloge 19. septembra.

V čem je ta slama? Urednik SLOVENSKE KRONIKE, Jože Čuješ, kritizira slovensko društvo v Sydneyu, - o katerem, roko na srce, ne vem ničesar - in pravi: "Ko presojamo življenje slovenske emigracije v Sydneyu, si moramo biti predvsem na jasnem, da smo mi zadnji del rojakov v svetu, ki je pričel misliti. Kanada, Amerika in v zadnjem letu tudi Argentina so že prišli do zaključka, da slovenstvo in katoličanstvo nista eden in isti pojem. . . . Mi smo za slovenstvo, ne za sovjetsko, niti za vatikansko. Naše slovenstvo izvira iz slovenske zemlje in slovenskega naroda. . . ." In potem: "Slovensko društvo (v Sydneyu) ni cerkev, kjer moraš poslušati in ne odgovarjati! Pri nas sme imeti vsak svoje mnenje, dokler spoštuje tudi mnenje svojega sočlana. Vsi se strinjamo v enem, da nam je slovenstvo več vredno kot vse strankarske mahinacije naših okorelih in zastarelih političnih strank. Kdor hoče zganjati slovensko politiko, naj to dela v Sloveniji in ne v Avstraliji ali Ameriki. Lahko je Žebotom in kompaniji "soliti" pamet Slovincem doma. Kdo le čita njihove 'spomenice in manifeste'? Gospodje, če imate korajžo, le domov in na volitve; naj odloča večina, saj ste 'demokrati' ali samo 'demagogi'.

DELO potem še z veseljem pripominja, kako Čuješ navaja, da se "zakrknjeni politični emigrantje opirajo le na lastne domneve in dezinformacije, dejanskega življenja v domovini pa ne poznajo."

Človek res ne ve, ali naj bi se pri takem modrovanju razjokal ali tako zakrohotal, da bi se slišalo tudi v Ljubljano in v Sydney. Na kakšne 'volitve' vabi Čuješ - in uredniki ljubljanskega DELO, odnosno bolj določeno njihov poročevalec Jože Prešeren - Žebote in 'kompanijo' v Slovenijo? Zelo me veseli, da se je Čuješ že tako oprijel demokratskih navad v Avstraliji, da zahteva, da sme imeti v Slovenskem društvu v Sydneyu vsak član svoje mnenje, dokler spoštuje tudi mnenje svojega sočlana, toda njegov poziv Žebotom in 'kompaniji', da gredo domov na 'volitve', samo kaže, da je on in ne politična emigracija tisti, ki se opira na lastne domneve in dezinformacije, dejanskega življenja v domovini pa ne pozna. Ljubljansko DELO se je oprijelo te slame samo zato, ker Čuješ udarja po politični emigraciji - t. j., da se prav razumemo, po opoziciji sedanjemu režimu, obenem pa je padlo v lastno jamo demagogije o svobodnih volitvah, "večini" in spoštovanju mnenja sočlanov slovenskega naroda. Dokler bo režim doma odbijal, da prizna, da smo Slovenci (Zaključek v prejšnjem stolpca)

Švicarski Slovenci

V času letošnjih binkoštnih praznikov je pod vodstvom patra Fidelisa prispela v Rim večja skupina slovenskih rojakov, ki živijo in delajo v Švici. Obiskovalci smo iz večnega mesta ponesli nepozabne vtise.

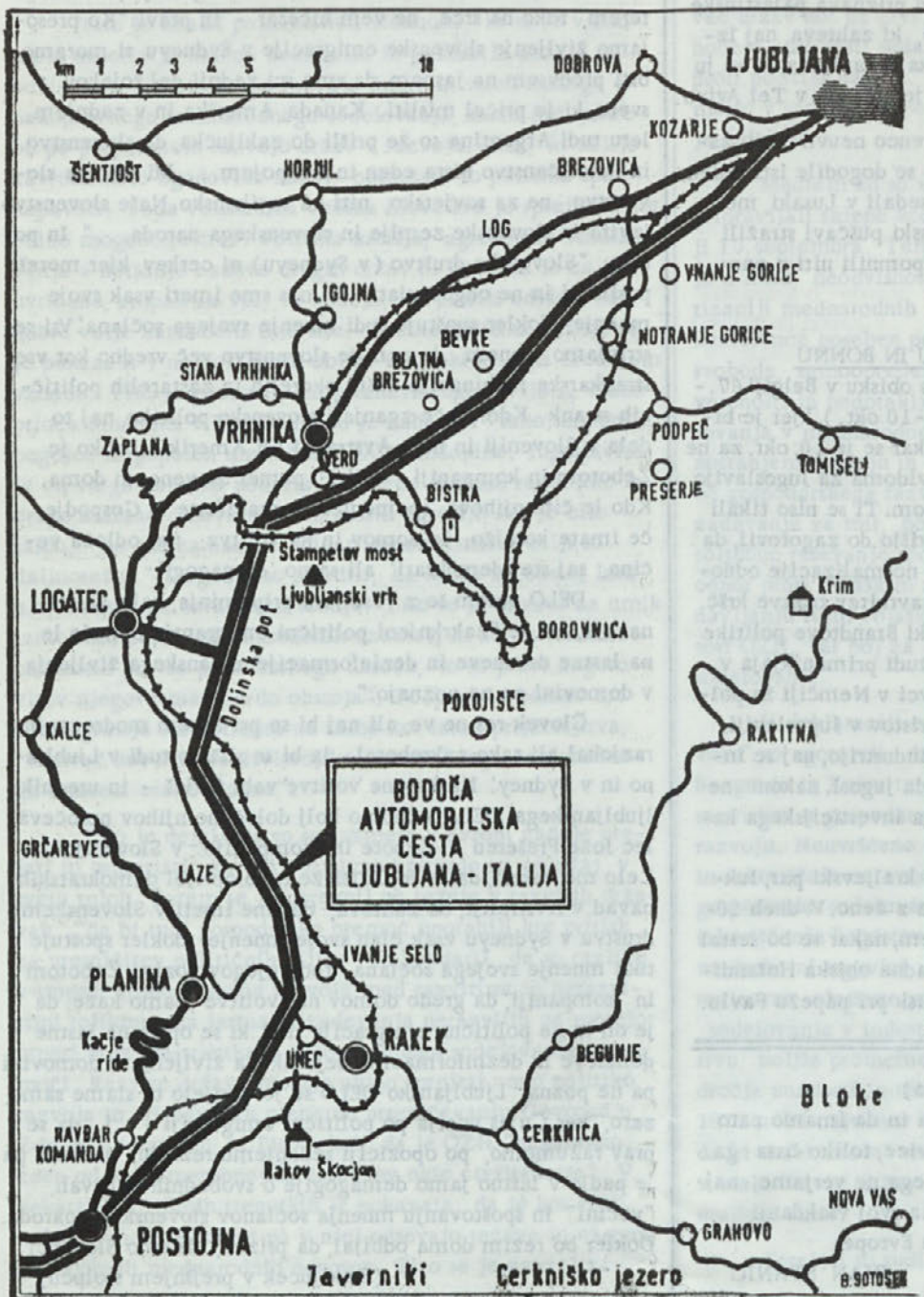
V zelo lepem spominu nam je ostal prijeten večer, ki smo ga v prisotnosti članov odbora društva Slomšek in nekaterih drugih rimskih Slovencev preživeli na samo binkoštno nedeljo v hotelu Bled, kjer smo tudi ves čas stanovali. Lastnik hotela in prireditelj družabnega večera g. Vinko Levstik nam je poleg dobre domače kapljice namenil tudi nekaj iskrenih rodoljubnih besed:

V svojem pozdravnem nagovoru je najprej izrazil svoje veliko veselje in zadovoljstvo, da lahko sredi večnega Rima v slovenskem hotelu pozdravi tako veliko skupino rojakov iz Švice. Podčrtal je misel in željo, da bi se morali Slovenci izven domovine večkrat srečati in se na ta način povezati med seboj. Še prav posebej je govornik poudaril potrebo, da bi morali slovenski rojaki po svetu združiti vse svoje sile in sposobnosti v skupnem naporu za čim hitrejši razvoj Slovenije doma. "Slovenija mora z našim delom, z našimi žulji, postati druga - a naša Švica. In prav vam, dragi delavci in delavke, je dana možnost, da se seznanite z zgledno socialno in gospodarsko ureditvijo dežele, v kateri se začasno nahajate, in tako postanete pionirji pri gradnji Slovenije - druge Švice." Nato je govornik pozval vse, naj aktivno sodelujejo z vsemi tistimi Slovenci doma in po svetu, ki se iskreno trudijo in zavzemajo za blagostanje slovenske republike.

Prisotni smo živahnega govornika večkrat prekinili z navdušenim ploskanjem in medkljici pri-trjevanja. Na koncu pa smo ga nagradili z dolgotrajnim aplavzom in zdravnicami.

(Gornje poročilo pošiljam Klicu Triglava, ker sem opazil, da je izvendomovinski tisk, v kolikor je poročal o našem obisku v Rimu, zamolčal slovenskega hotelirja v Rimu, ki ima poleg č. patra Fidelisa največ zaslug za tehnično izvedbo uspelega romanja v Rimu.)

VINKO ZABUKOVEC

SLOVENSKA CESTA

21. maja so pričeli z deli na 32 km dolgem odseku Postojna-Vrhnika avtoceste Ljubljana-Italija. Zgradili bodo 70 m dolg most čez Ljublanico pri Vrhniki in tri vialdukte (Ivanje selo, Unec, Ravbarkomanda). Jeseni 1972 bo cesta gotova.

Pisma uredniku

'MASON' BOGDAN RADICA

Uredniku Klica Triglava.

Nekdo ov vaših čitateljev je v junijskem KT vprašal g. Ljuba Sirca, kakšna je moja zveza z masonsko ložo Veliki Orient. To vsekakor zahteva od mene javno pojasnilo.

Najodločneje in pri polni zavesti izjavljam, da nisem nikoli pripadal kakšni masonski loži, torej tudi ne Velikemu Orientu. Legenda ali laž o tem je nastala pred samo 2. svetovno vojno, ko je po Beogradu krožila neka lista članov masonskih lož, na kateri je bilo tudi moje ime. To je bil tudi eden od razlogov, zaradi katerega se me je toliko sumničilo, da sem moral pred dr. Korošca, ki je po dvehurnem pogovoru končno sprejel mojo izjavo kot resnično. Korošec je namreč verjel, da sem jaz kot zet poznanega italijanskega liberalca in protifašista Guglielma Ferrera moral biti mason, ker je sodil, da je bil Ferrero tudi prostozidar, čeprav je dr. Korošcu moralo biti znano, da je Ferrero v svojih političnih člankih zelo pogosto kritiziral delo italijanskih prostozidarjev. Jaz sam sem o tem povprašal Ferrera, ki me je močno prepričal, da ni nikoli bil mason, češ da je od davnega bilo njegovo življenjsko načelo, ne pripadati kakim tajnim organizacijam. Ko sem pozneje to sporočil dr. Korošcu, je tašdasi presenečen, sprejel moje pojasnilo.

Bila je javna tajnost, da je to listo jugoslovanskih masonov širila po Beogradu nacistično-fašistična služba, ki ji je bilo na tem, da kompromitira mnogo nedolžnih in poštenih ljudi. Sicer pa sem moral v vsakem primeru s svojo družino zapustiti leta 1940 Beograd in oditi v Združene države Amerike, ko je grof Ciano izjavil našemu poslaniku v Rimu Bošku Hristiću, da bo italijanski tisk bojkotiral vsako zvezo z menoj in končno tudi zapustil Beograd, v kolikor bom jaz še naprej ostal na položaju šefa tujega tiska v Centralnem Presburoju. V pojasnilo te zahteve je grof Ciano predvsem poudaril, da so moji stiki s poznanimi italijanskima protifašistoma Sforzo in Salveminiem v Ženevi, kjer sem bil uslužben pred prihodom v Beograd, tako notorični, da je izključeno, da bi Italija mogla tolerirati mojo prisotnost na odgovornem položaju v Beogradu. Ciano se je pri tem prav tako posluževal laži proti meni, češ da sem mason, kar, ponavljam, nikdar nisem bil.

Naj mi bo ob tej priliki tudi dovoljeno ozreti se še na neko drugo neresnico. V svojem II. Pregledu piše g. Ilija Jukić med ostalim, da sem jaz napisal Paukovičev "napad" nanj in ga vtihotapil v KT. Pri popolni zavesti izjavljam, da jaz nisem nikdar ničesar pisal za g. Paukoviča, niti me je g. Paukovič kdajkoli prosil za to, niti sem karkoli vedel o takih pismih, kot tudi ne, da jih bo KT objavil. Nikdar nisem korespondiral z g. Paukovičem, spoznal pa sem ga, ko sem nekajkrat z njim govoril b Bruslju, Torontu in Londonu. Toda nikdar nisva omenjala g. Jukića. Tudi ta čisto navadna laž je značilna za čase, v katerih živimo, ko se morajo celo resni ljudje, ki so nekoč zavzemali položaje pomočnika ministra za zunanje zadeve, posluževati takih imaginarnih,

da ne rečem nekvalificiranih postopkov. Sicer pa more tudi uredništvo KT potrditi, da jaz vsemu temu nisem botroval. Tako nisem niti mason niti avtor anonimnih pisem.

BOGDAN RADICA

(Urednikovo pojasnilo: KT 371, str. 15.)

'GORJE PREMAGANIM!'

Uredniku Klica Triglava.

Z velikim začudenjem sem v KT 374, ki sem ga šele zdaj po osmih mesecih prejel, bral odgovor g. Vinka Levstika na moje vprašanje v zvezi z njegovim člankom "Težka dediščina" izpred kakega leta dni.

Dolgi molk sem si razlagal, da ali g. Levstik ne čuti potrebe po odgovoru ali pa za to nima časa. Kakorkoli že, pristrčna mu hvala za ljubeznjivo pojasnilo.

Toda zgrozil sem se, ko sem videl, da g. Levstik ureja razmerje med vladajočo diktaturo doma in političnimi nasprotniki, doma in po svetu, na podlagi gesla "Vae Victis - Gorje premaganim".

S tem g. Levstik javno opravičuje in odobrava vse stopke zmagovalca iz leta 1945, vse poboje, vključno Levstikovih in mojih soborcev, vse nasilje in gorje, ki so ga morali prestati vsi, ki niso bili v taboru zmagovalcev. Govoriti in navduševati se za narodno spravo pod vidikom 'Gorje premaganim' je zasužnjenje in podjarmljenje, morda celo, kot pravi Narte Velikonja, malikovanje zločina.

Soglašam z g. Levstikom, da je potreben stik z narodom doma in mu čestitam na doseženih uspehih. Veselim se z njim, kadar lahko koristi onim, ki so obsojeni na molk.

Toda mnenje g. Levstika, da sem proti obstoju slovenskega naroda, je izraz nestrpnosti, saj za to nima nobenih dokazov in me sploh premalo pozna. Zase nisem prosil nič drugega kot da se mi v krogu svobodnih Slovencev dovoli staviti vprašanje s prošnjo za pojasnilo v predmetu, kjer sem osebno prizadet. Ali ni to osnovna pravica demokratičnega sožitja? Nikdar nisem silil v ospredje, ker za to nimam nobenega mandata, da bi vplival na potek dogodkov, kot kdo drugi. Obstoj slovenskega naroda so kratili na Dunaju, Petrogradu, Moskvi in Tito-Beogradu, čigar predstavniki so, če se ne motim, dobrodošli gostje v hotelu 'Kinč nebeški' nekje v Evropi.

Kaže, da g. Levstik a priori odklanja pravico, da bi kdo drugače mislil kot on, ali sploh imel kake pomisleke proti njegovemu prepričanju, ker bi bili ti škodljivi interesom slovenskega naroda. Temu se ne čudim, ker okolje le vpliva na človeka ter je pod beležem po laških mestih verjetno še vedno videti ono zastarelo a kljub temu aktualno "Con noi o contra di noi!"

Seveda je Tito-Šubašičev dogovor že del zgodovine. Vendar je tudi monakovski dogovor o delitvi Českoslovaške del zgodovine (ne samo 25 let ampak kar 32 let). Pa vendar se češkoslovaški diplomati trudijo doseči njegovo legalno razveljavljenje. . .

A. FABIANČIČ

V Jugoslaviji se je mudil Robert McNamara, predsednik Mednarodne banke za obnovo. Doslej je Jugoslavija prejela 475.5 milijonov dolarjev posojil, vrnljivih v 14-25 letih s 3-7% obrestno mero. Posojila so bila za modernizacijo železnic, za ceste, za opremo v industriji, rudarstvu in gozdarstvu in za razvoj energetike.

HOTEL BLED

RIM ITALIJA

VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40

ROMA

(Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40

Tel. 777-102

HOTEL DANIELA

Roma - Via L. Luzzatti 31

Tel. 750-587

OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.10.0	Finska:	13.-	Nemčija:	16.-
Argentina:	650.- (1300.-)	Francija:	15.-	Švedska:	20.-
Avstralija:	\$A 4 (\$A 7)	Italija:	2500.-	Urugvaj:	60.- (120.-)
Avstrija:	50.-	J. Afrika:	4.- (R 7)	U.S.A.:	5.00 (\$ 8.50)
		Kanada:	5.00 (\$ 8.50)		

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires, Argentina

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada